

Temeljna prava migranata u nereguliranoj situaciji u Europskoj uniji

Člancima 1., 14., 31., 35. i 47., koji spadaju pod poglavlja „Dostojanstvo“, „Slobode“, „Solidarnost“ i „Pravda“ Povelje o temeljnim pravima Europske unije, zajamčeno je pravo na ljudsko dostojanstvo, obrazovanje, poštene i pravedne radne uvjete, zdravstvenu zaštitu te pravo na učinkovite pravne lijekove i pravedno suđenje.

Politički kontekst

Međunarodni i europski zakon o ljudskim pravima državama članicama Europske unije nameće obvezu jamčenja ljudskih prava svim pojedincima unutar svoje pravne nadležnosti. Ovo obuhvaća i neregularne migrante.

Pojam „migranti u nereguliranoj situaciji“ ili „neregularni migranti“ se odnosi na pojedince koji nisu državljani niti jedne države članice Europske unije, ali borave u nekoj od država članica Europske unije bez valjane vize ili boravišne dozvole.

Premda države članice Europske unije nisu obvezne neregularnim migrantima ponuditi iste beneficije kao i svojim državljanima, one ipak moraju slijediti osnovni skup standarda ljudskih prava. Ova prava obuhvaćaju:

- pristup neophodnoj zdravstvenoj zaštiti za sve, uključujući i hitnu medicinsku pomoć te najnužniju zdravstvenu zaštitu, kao što je mogućnost posjeta liječniku ili primanje neophodnih lijekova,
- pristup zdravstvenoj zaštiti za trudnice te zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju za djecu, na istoj osnovi kao i za državljane i
- pristup pravdi – mehanizmu koji omogućuje svakom pojedincu ulaganje žalbe i dobivanje pravnog lijeka, kao što je primjerice naknada za nesreću na radu.

Ključna pitanja

Prema podacima projekta Clandestino kojeg je financirala Europska komisija, procjenjuje se da je 2008. godine u Europi boravilo 1,9 do 3,8 milijuna neregularnih migranata.

Zbog svojeg neregularnog migracijskog statusa oni su izloženi izrabljivanju i zlostavljanju na radnom mjestu. Također se često suočavaju i s pravnim i praktičnim preprekama u pristupu osnovnim uslugama, kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje i pristup pravdi. Određene kategorije neregularnih migranata nalaze se u posebno ranjivoj situaciji, na primjer oni zaposleni u kućanskim poslovima, kao što su to pretežito žene. Oni se suočavaju s diskriminacijom zbog svoje rase ili etničke pripadnosti te s nasiljem zbog spolne pripadnosti. Neke skupine neregularnih migranata suočavaju se s osobito ozbiljnim posljedicama ako nemaju pristup svojim osnovnim pravima, budući da nedostatan pristup zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju može potkopati djetetovo zdravlje i budući razvoj.

Osnovne spoznaje i savjeti potkrijepljeni dokazima

Prakse otkrivanja i prijavljivanja neregularnih migranata

Premda države članice Europske unije imaju pravo nadzirati tko ulazi i ostaje na njihovom području, one ipak moraju poštivati standarde ljudskih prava pri izvršenju imigracijskog zakona. U nekim državama članicama Europske unije takve mjere obuhvaćaju privođenje neregularnih migranata u bolnicama i školama ili u njihovoj blizini. Slično tome, u nekim državama članicama Europske unije određena javna tijela, kao što su sudovi i pružatelji usluga zdravstvene zaštite i obrazovanja, su dužni ili običavaju prijavljivati neregularne migrante imigracijskim tijelima kad oni pokušaju pristupiti njihovim uslugama. Takve stvarne ili tako doživljene prakse otkrivanja i prijavljivanja mogu spriječiti neregularne migrante u ostvarivanju njihovih osnovnih prava iz straha od deportacije.

Države članice Europske unije ne bi se smjele služiti metodama otkrivanja koje učinkovito sprječavaju pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju ili pravdi. Pružatelji usluga ne bi smjeli biti dužni prijaviti neregularne migrante imigracijskim tijelima. Izvješćavanje imigracijskih tijela te razmjenjivanje informacija s njima bi trebalo dokinuti, a ukidanje ove obveze bi se trebalo pripočeti i pružateljima usluga i migrantima.

Pristup zdravstvenoj zaštiti

Neregularni migranti, koji obično nemaju radnu dozvolu, često moraju plaćati liječničku pomoć, uključujući i hitnu medicinsku pomoć, koja je državljanima besplatno dostupna. Čak i posebno ranjive skupine, kao što su trudnice i djeca, znaju ne imati pravo na besplatno liječenje na istoj osnovi kao i državljanima. U situacijama kada neregularni migranti prema nacionalnom pravu i imaju pravo na besplatno liječenje, moguće je da moraju zadovoljiti administrativne zahtjeve koji im otežavaju pristup zdravstvenoj zaštiti u praksi, kao što je obveza predočavanja dokaza o stalnom prebivalištu.

Pristup osnovnoj zdravstvenoj zaštiti trebao bi biti dostupan neregularnim migrantima na istoj osnovi kao i državljanima, uz primjenu istih pravila plaćanja naknada i pravila o izuzeću od plaćanja. U skladu s člankom 24. Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda (CRC) i članka 12. Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena Ujedinjenih naroda (CEDAW), trudnice bi trebale imati pravo na besplatnu antenatalnu, porođajnu i postnatalnu skrb, a djeca bi trebala imati pravo na zdravstvenu zaštitu na istoj osnovi kao i državljanima, uključujući i cijepjenja.

Pristup obrazovanju

Događa se da se djeci neregularnih migranata priječi sudjelovanje u besplatnom osnovnoškolskom obrazovanju jer nisu u stanju predočiti potrebne službene dokumente, kao što su valjana boravišna dozvola, rodni list ili liječnički karton.

Besplatno osnovnoškolsko obrazovanje trebalo bi biti dostupno svojoj djeci u skladu s člankom 28. CRC-a.

Pristup pravdi

Neregularni migranti, koji dožive tjelesno zlostavljanje ili ozljedu na radu ili kojima rad nije plaćen, suočavaju se s nekoliko prepreka u ostvarivanju svojih prava putem sudova. To pak umanjuje preventivni učinak zakona za poslodavce pa neregularni migranti postaju još podložniji izrabljivanju.

Oni koji se bave kućanskim poslovima posebno su izloženi zlostavljanju i izrabljivanju jer je taj sektor zapošljavanja obično slabije uređen zakonom od drugih. Poslodavci često ne daju razdoblja odmora, plaćene dopuste i plaćena bolovanja, čak i ako te mogućnosti postoje u okviru nacionalnog prava.

Moguće je i to da neregularni migranti strahuju da će ih sudovi prijaviti imigracijskim tijelima ako ulože žalbu, a, kada to i učine, često se suočavaju s poteškoćama u dokazivanju svojih predmeta. Svjedoci, koji su možda isto tako neregularni migranti, znaju ne biti voljni svjedočiti, a moguće je da ne postoji ni dokaz o zaposlenosti. Osim toga, ne priznaju sve države članice Europske unije pravo na povrat plaće ili naknadu za nesreće na radnom mjestu.

Države članice Europske unije trebale bi priznati i podržati ključnu ulogu nevladinih organizacija i sindikata u olakšavanju pristupa pravdi neregularnih migranata.

One bi se također trebale pobrinuti za provođenje učinkovitih mehanizama kojima se neregularnim migrantima omogućuje ulaganje žalbi protiv svojih poslodavaca, oslanjajući se na odredbe Direktive o sankcioniranju poslodavaca (Direktiva 2009/52).

Neregularni migranti koji se ne mogu deportirati

U nekim slučajevima, zbog pravnih ili praktičnih razloga, države članice Europske unije ne mogu deportirati neregularne migrante. Međutim, njima se često ne daje nikakav formalni pravni status, a to ih može dovesti u situaciju da i po nekoliko godina nemaju pristup zapošljavanju ili osnovnim uslugama.

Buduća evaluacija i revizija Direktive o vraćanju 2014. godine dati će priliku za izmjene i dopune kako bi se osiguralo poštivanje osnovnih prava onih koji se ne mogu deportirati. Trebalo bi uvesti mehanizme, bilo na razini Europske unije, bilo na razini njezinih država članica, kojima bi se osobama koje se suočavaju s dugotrajnim stanjem „pravnog limba“, dao određeni pravni status, a, kao posljedica toga, i pristup njihovim pravima.

Dodatne informacije:

Ovaj list s činjenicama temelji se na trima izvješćima Agencije FRA objavljenima 2011. godine o pravima neregularnih migranata:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (Temeljna prava migranata u nereguliranoj situaciji u Europskoj uniji) (studeni 2011.)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States Migranti u nereguliranoj situaciji zaposleni u kućanskim poslovima: Izazovi u području temeljnih prava za Europsku uniju i njezine države članice) (srpanj 2011.)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (Migranti u nereguliranoj situaciji: pristup zdravstvenoj zaštiti u 10 država članica Europske unije) (listopad 2011.)